

налогового контролю налога на добавленную стоимость является использование современных методов по организационно – технологическим характеристикам объекта исследования, проверка дебиторской-кредиторской задолженности, особенно начисление и своевременная уплата налога в бюджет, контроль оценки показателей отчетности: правил составления отчетности, камеральная проверка соответствия реквизитов всех форм налоговой и финансовой отчетности, проведение оперативного контроля особенностей налогообложения отдельных опер этой (освобожденных от налогообложения, для товаров, ввозимых на таможенную территорию Украины, поставляемых нерезидентами на таможенной территории Украины и другие).

Ключевые слова: налоговый контроль, налог на добавленную стоимость, налоговая отчетность, основные направления, налоговая накладная.

Стаття надійшла до редколегії 01.06.2017

УДК 657.36

ЄВГЕНІЯ ГНАТЕНКО, ЛЮДМИЛА МІКРЮКОВА

м. Миколаїв

janie555@mail.ru

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначено необхідність удосконалення методики аналізу ефективності використання основних засобів підприємства, представлено особливості розрахунку існуючих показників аналізу основних виробничих засобів підприємства. Для удосконалення методики аналізу ефективності формування та використання основних засобів підприємства запропоновано використовувати аналіз фінансових коефіцієнтів (R-аналіз), який дозволяє отримувати більш повну інформацію щодо підвищення економічного ефекту від використання основних засобів.

Ключові слова: основні засоби, аналіз фінансових коефіцієнтів, показники ефективності, коефіцієнти рентабельності, коефіцієнти продуктивності.

Виробничо-господарська діяльність та фінансове становище підприємств формується під впливом різноманітних чинників та умов. До них належать рівень забезпечення основними засобами, ефективність їх використання, ступінь зносу, правильність оцінки. Поліпшення використання основних засобів відбивається на фінансових результатах роботи підприємства за рахунок збільшення випуску продукції, зниження собівартості, підвищення якості продукції і, як наслідок, збільшення прибутку. Основні засоби, будучи матеріально-технічною базою виробництва, є фундаментом його розвитку і удосконалення. Раціональна експлуатація основних засобів є важливим чинником оптимізації собівартості продукції, тобто загальних витрат виробництва та оподаткування підприємства, що безпосередньо впливає на загальний кінцевий фінансовий результат діяльності.

Важливим завданням аналізу основних засобів є дослідження ефективності їх використання. Економічна ефективність функціонування основних засобів є складовою частиною результату використання всіх виробничих ресурсів підприємства. Саме тому, для прийняття оптимальних управлінських рішень щодо використання основних засобів підприємства потрібно удосконалювати методику аналізу ефективності їх використання.

Значний внесок у розробку теоретичних основ та методологічних підходів в аналізі та контролі основних засобів здійснили вчені-економісти: Ф. Ф. Бутинць, Т. А. Бурова, І. Ю. Єпіфанова, Т. Г. Маренич, Ц. В. Маяковська, О. М. Следь, Г. П. Савицька, Р. С. Сайфулін, С. П. Сударкіна, Ю. В. Тарасюк, А. Д. Шеремет, Н. В. Швець, А. В. Череп та інші. Враховуючи надбання науковців, залишаються невирішеними ряд теоретичних та практичних питань щодо забезпечення інформаційних потреб

користувачів, тому потрібно продовжувати пошук нових методів та напрямів аналізу ефективності використання основних засобів.

Метою даної статті є дослідження та систематизація наявних і розробка нових практичних рекомендацій з удосконалення підходів щодо аналізу ефективності використання основних засобів підприємства.

Економічна діяльність вітчизняних підприємств відбувається в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів, що обумовлює необхідність раціонального використання наявних у них основних засобів. Отже, перед підприємством стоїть завдання домогтися підвищення ефективності використання наявних основних засобів і, насамперед, їх активної частини, в часі і за потужністю, тобто за рахунок підвищення рівня інтенсивного їх використання у діяльності підприємства. Економічна ефективність функціонування основних засобів є складовою частиною результату використання всіх основних ресурсів підприємства. Визначаючи економічну ефективність використання основних засобів, використовують систему натуральних і вартісних показників, а також співвідношення оцінки темпів зростання випуску продукції і темпів зростання обсягу основних засобів; фондоозброєності праці та її продуктивності.

Аналіз ефективності використання основних засобів враховує низку положень:

- функціональна корисність основних засобів зберігається протягом декількох років, тому витрати з їх придбання і експлуатації розподілені в часі;
- момент фізичної заміни, тобто оновлення основних засобів не співпадає з моментом їх вартісного заміщення, у результаті чого можуть виникнути втрати і збитки, що зменшують фінансові результати діяльності підприємства;
- ефективність використання основних засобів оцінюється по-різному в залежності від їх виду, належності, а саме власні чи орендовані, характеру участі у виробничому процесі, а також їх призначення.

Для загальної характеристики ефективності використання основних засобів служать показники:

- фондовіддача – відношення вартості товарної або реалізованої продукції до

середньорічної вартості основних виробничих засобів;

- фондомісткість – обернений показник фондовіддачі;
- рентабельність – відношення прибутку до середньорічної вартості основних виробничих засобів.

При розрахунку показників фондовіддачі вихідні дані зводять до порівняльного стану: обсяг продукції корегують на зміну оптових цін і структурних зрушень, а вартість основних виробничих засобів – на їхню переоцінку.

Показник рентабельності основних засобів відноситься до ресурсних показників доходності підприємства, він більш повно, ніж прибуток, відображає результати діяльності підприємства, використовується як інструмент цінової, інвестиційної політики. Існує різноманітність показників рентабельності, які визначають альтернативність пошуку шляхів підвищення ефективності формування та використання основних засобів. Такі показники цікавлять адміністрацію підприємства (віддача необоротних активів); потенційних кредиторів та інвесторів (віддача на вкладений капітал), власників і засновників (доходність акцій). Дослідження показників рентабельності дає змогу комплексно оцінити ефективність господарської діяльності підприємства.

Для удосконалення методики аналізу ефективності формування та використання основних засобів підприємства доцільно використовувати аналіз фінансових коефіцієнтів (R – аналіз), який базується на розрахунку співвідношення різноманітних абсолютних показників фінансової діяльності підприємства між собою. В процесі використання цієї системи аналізу визначаються різноманітні відносні показники, що характеризують окремі результати функціонування основних виробничих засобів та ступінь їх впливу на загальний рівень фінансового стану досліджуваного підприємства.

В системі управління активами найбільшого розповсюдження отримали наступні групи аналітичних фінансових коефіцієнтів: коефіцієнти оцінки рентабельності основних виробничих засобів, коефіцієнти оцінки продуктивності основних виробничих засобів, коефіцієнти оцінки ліквідності основних

виробничих засобів, коефіцієнти оцінки обіговості основних виробничих засобів.

1. Коефіцієнти оцінки рентабельності основних виробничих засобів характеризують їх здібність генерувати необхідний прибуток в процесі господарської діяльності та визначають загальну ефективність використання як всієї їх сукупності, так і окремих їх видів. Для проведення такої оцінки використовуються наступні основні показники:

– коефіцієнт рентабельності всіх основних виробничих засобів, що використовуються, або коефіцієнт економічної рентабельності (P_A) характеризує рівень чистого прибутку, генеруемого всіма активами, що знаходяться в його використанні. Розрахунок цього показника здійснюється за формулою:

$$P_A = \frac{ЧП}{\bar{A}}, \quad (1)$$

де ЧП – загальна сума чистого прибутку підприємства, що отримана від всіх видів господарської діяльності, у звітному періоді; \bar{A} – середня вартість основних виробничих засобів підприємства, що використовуються у звітному періоді (розрахована як середня хронологічна, або за показниками балансу як середня арифметична залишкової вартості основних виробничих засобів);

– коефіцієнт рентабельності чистих основних виробничих засобів або коефіцієнт фінансової рентабельності. Він характеризує рівень чистого прибутку, що генерується основними виробничими засобами, сформованими за рахунок власного капіталу підприємства. При розрахунку цього показника використовується наступна формула:

$$P_{ЧА} = \frac{ЧП}{\overline{ЧА}}, \quad (2)$$

де ЧП – загальна сума чистого прибутку підприємства, що отримана від всіх видів господарської діяльності у звітному періоді; $\overline{ЧА}$ – середня вартість чистих основних виробничих засобів (основних виробничих засобів сформованих за рахунок власного капіталу) підприємства у звітному періоді (розрахована як середньо хронологічна, або як середня арифметична);

– коефіцієнт рентабельності операційних основних виробничих засобів підприємства ($P_{ОА}$). Цей показник дає уяву про рівень гене-

рування прибутку сукупними активами, що використовуються в операційній діяльності підприємства. Він може бути визначений за наступною формулою:

$$P_{ОА} = \frac{ЧП_{РП}}{\bar{A}_O}, \quad (3)$$

де ЧП_{РП} – сума чистого прибутку підприємства від реалізації продукції (від операційної діяльності) у звітному періоді; \bar{A}_O – середня вартість сукупних основних виробничих засобів підприємства, що використовуються в операційному процесі у звітному періоді (розрахована як середня хронологічна, або як середня арифметична);

– коефіцієнт рентабельності операційних необоротних основних виробничих засобів підприємства ($P_{ОНА}$). Він дає уявлення про ефективність використання основних засобів, задіяних в операційній діяльності підприємства. Для розрахунку цього показника використовується наступна формула:

$$P_{ОНА} = \frac{ЧП_{РП}}{НА_O}, \quad (4)$$

де ЧП_{РП} – сума чистого прибутку підприємства від реалізації продукції (від операційної діяльності) у звітному періоді; $НА_O$ – середня вартість операційних основних виробничих засобів підприємства у звітному періоді (розрахована як середня хронологічна, або за показниками балансу як середня арифметична залишкової вартості основних засобів).

2. Коефіцієнти оцінки продуктивності основних виробничих засобів підприємства характеризують рівень їх виробничої віддачі у процесі використання в операційній діяльності підприємства. Відповідно, продуктивність основних виробничих засобів визначається лише за тими їх видами, котрі задіяні в операційному процесі підприємства. Для проведення такої оцінки використовуються наступні основні коефіцієнти:

– коефіцієнт продуктивності сукупних операційних основних виробничих засобів ($PP_{ОА}$). Він характеризує обсяг випуску (реалізації) продукції в розрахунку на одиницю сукупних основних виробничих засобів, задіяних в операційному процесі. Розрахунок цього показника здійснюється за наступною формулою:

$$PR_{OA} = \frac{ОВП}{A_0}, \quad (6)$$

де ОВП – обсяг виробництва (реалізації) продукції підприємства у звітному періоді; A_0 – середня вартість сукупних основних виробничих засобів підприємства, що використовуються в операційному процесі у звітному періоді (розрахована як середня хронологічна, або за показниками балансу як середня арифметична залишкової вартості основних засобів);

– коефіцієнт продуктивності операційних необоротних основних виробничих засобів (PR_{OHA}). Він дає уявлення про виробничу віддачу сукупних основних засобів та нематеріальних основних виробничих засобів, що задіяні в операційній діяльності підприємства. Для розрахунку цього показника користуються наступною формулою:

$$PR_{OHA} = \frac{ОВП}{HA_0}, \quad (7)$$

де ОВП – обсяг виробництва валової продукції підприємства у звітному періоді; HA_0 – середня вартість операційних необоротних основних виробничих засобів підприємства у звітному періоді (розрахована як середня хронологічна або як середня арифметична);

– коефіцієнт продуктивності (фондовіддачі) виробничих основних засобів (PR_{BOZ}). Він дає змогу отримати уявлення про випуск або реалізацію продукції на одиницю виробничих основних засобів, що використовуються на підприємстві. Розрахунок цього показника здійснюється за наступною формулою:

$$PR_{BOZ} = \frac{ОВП}{OZ_B}, \quad (8)$$

де ОВП – обсяг виробництва валової або реалізованої продукції підприємства у звітному періоді; OZ_B – середня вартість виробничих основних засобів підприємства у звітному періоді (розрахована як середня хронологічна або як середня арифметична).

У процесі дослідження вивчається динаміка цих показників, проводиться порівняльний аналіз за різними напрямками, визначаються фактори зміни їх величини. Аналіз фондівіддачі проводиться за двома напрямками: вивчення впливу факторів на зміну фондівіддачі, вивчення впливу фондівіддачі на

обсяг виробництва. Аналізуючи ефективність використання основних засобів, фактичний показник фондівіддачі порівнюють з прогнозним, а також з фондівіддачею інших підприємств цієї галузі.

Аналіз узагальнюючих показників ефективності використання основних виробничих засобів проводиться методом порівняння фактичного їх рівня за звітний період з аналогічними показниками попередніх періодів (плановими показниками), також вивчається динаміка за кілька років, рівень виконання плану, виявляється вплив факторів на відхилення фондівіддачі, резерви підвищення ефективності використання основних виробничих засобів і вплив зміни вартості засобів та ефективності їх використання на відхилення за обсягом продукції.

Удосконалена методика аналізу основних засобів полягає в тому, що з його допомогою можна визначити шляхи підвищення ефективності використання об'єктів основних засобів, намітити заходи щодо поліпшення їх стану і збереження. Основними напрямками підвищення ефективності використання основних виробничих засобів підприємства є такі: екстенсивний, до якого належить в основному збільшення часу роботи основних виробничих засобів; інтенсивний, до якого належить підвищення віддачі засобів праці на одиницю часу.

Для більш ефективного використання основних засобів підприємство може здійснити наступні заходи:

- запровадити в дію не встановлене устаткування, замінити і модернізувати його;
- скоротити цілоденні і внутрішньо змінні простої. Усунення даного недоліку може бути досягнуте шляхом введення прогресивних організаційних і технологічних заходів;
- підвищити коефіцієнт змінності за рахунок застосування оптимального графіка роботи підприємства, що включає ефективний план проведення ремонтних і налагоджувальних робіт;
- здійснювати більш інтенсивне використання устаткування;
- впроваджувати заходи НТП;
- підвищувати кваліфікацію робочого персоналу, що забезпечує більш ефективне і дбайливе ставлення до устаткування;

- здійснювати економічне стимулювання праці основних і допоміжних робітників, що передбачає залежність зарплати від обсягу і якості реалізованої продукції;
- проводити соціальні роботи, що передбачають поліпшення умов праці і відпочинку, оздоровчі заходи, заходи, що позитивно впливають на фізичний і духовний стан робітника.

Сучасні підходи до здійснення аналізу основних засобів не враховують особливостей їх використання у діяльності підприємств різних галузей і тому прийняття управлінських рішень не повністю забезпечується достовірною інформацією. З огляду на це доцільно доповнювати практичний інструментарій оцінки ефективності використання основних засобів підприємств аналізом фінансових коефіцієнтів, а саме аналізом коефіцієнтів оцінки рентабельності основних виробничих засобів, коефіцієнтів оцінки продуктивності основних виробничих засобів. Саме за таких умов підприємство буде отримувати більш повну інформацію щодо підвищення економічного ефекту від використання основних засобів.

Список використаних джерел

1. Бурова Т. А. Проблемні питання класифікації основних засобів / Т. А. Бурова, А. В. Собчук // Облік, аналіз і аудит в умовах регіонального розвитку економіки / Матеріали I Регіональної науково-практичної конференції. — Миколаїв : МНУ. — 2015. — С. 30—33.
2. Єпіфанова І. Ю. Аналіз відтворення і використання основних засобів підприємств Вінниччини [Текст] / І. Ю. Єпіфанова // Економічний простір. — 2012. — № 58. — С. 172—177.
3. Маренич Т. Г. Методичні підходи до оцінки ефективності використання основних засобів. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_127/05.
4. Маяковська Ц. В. Аналіз ефективності використання основних засобів та резерви їх підвищення [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/Economics/75812.doc.htm>.
5. Следь О. М. Удосконалення системи показників оцінки оновлення основних засобів виробництва [Текст] / О. М. Следь // Економічний аналіз. — 2013. — Т. 14. — № 3. — С. 203—210.
6. Сударкіна С. П. Удосконалення стратегії відтворення основних фондів підприємства [Текст] / С. П. Сударкіна, С. Ю. Гулякін // Вісник НТУ «ХПІ». — 2013. — № 22 (995). — С. 174—178.
7. Тарасюк Ю. В. Особливості аналізу використання основних засобів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/studconf/421.pdf>.
8. Швець Н. В. Проблемні питання аналізу основних засобів підприємства [Текст] / Н. В. Швець, О. Л. Бродський // БізнесІнформ. — 2012. — № 8. — С. 159—162.
9. Череп А. В. Ефективність використання основних фондів підприємства / А. В. Череп // Держава та регіони. — 2009. — № 6. — С. 212—215.

YEVCHENIIA GNATENKO, LIUDMYLA MIKRYKOVA
Mykolayiv

METHODS OF ANALYSIS OF EFFICIENCY OF USING FIXED ASSETS OF THE COMPANY

In the article the necessity of improvement of methods of analysis of efficiency of use of fixed assets of the company, presented the peculiarity of the calculation of the existing analysis indicators of basic production assets of the company. To improve methodology of analysis of efficiency of formation and use of fixed assets of the company proposed to use the financial ratios analysis (R - analysis), which allows you to get more information about enhancing the economic effect from the use of fixed assets.

Key words: fixed assets, analysis of financial ratios, efficiency ratios, profitability ratios, productivity ratios.

ЕВГЕНИЯ ГНАТЕНКО, ЛЮДМИЛА МИКРЮКОВА
г. Николаев

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ АНАЛИЗА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье определена необходимость совершенствования методики анализа эффективности использования основных средств предприятия, представлена особенность расчета существующих показателей анализа основных производственных средств предприятия. Для совершенствования методики анализа эффективности формирования и использования основных средств предприятия предложено использовать анализ финансовых коэффициентов (R - анализ), который позволяет получать более полную информацию относительно повышения экономического эффекта от использования основных средств. Ключевые слова: основные средства, анализ финансовых коэффициентов, показатели эффективности, коэффициенты рентабельности, коэффициенты производительности.

Ключевые слова: основные средства, анализ финансовых коэффициентов, показатели эффективности, коэффициенты рентабельности, коэффициенты производительности.

Стаття надійшла до редколегії 12.05.2017